

مروری بر مزیت های منطقه آزاد قشم

تهیه و تدوین:

محمد جواد نفری قلعه

قرگاه ملی مپساره
بامفاسد اقتصاد

جزیره قشم به‌عنوان بزرگ‌ترین جزیره خلیج فارس با حدود ۱۴۹۱ کیلومتر مربع مساحت، یکی از استراتژیک‌ترین نقاط جغرافیایی ایران و منطقه محسوب می‌شود. قرارگیری این جزیره در دهانه تنگه هرمز و در مسیر کریدورهای حیاتی تجارت جهانی، آن را از گذشته‌های دور تا امروز به گره‌گاهی مهم برای اقتصاد دریامحور، تجارت بین‌الملل، حمل‌ونقل، نفت و گاز و گردشگری تبدیل کرده است. تبدیل بخش‌هایی از جزیره به منطقه آزاد و سپس گسترش تدریجی محدوده آن، فرصتی فراهم آورده تا این موقعیت برجسته طبیعی و اقتصادی در قالب سازوکارهای نوین توسعه‌ای مورد استفاده قرار گیرد. مزیت‌های فراوان این منطقه را می‌توان در حوزه‌های انرژی، تجارت و لجستیک، صنعت و معدن، گردشگری، شیلات، فناوری و مالی و همچنین برتری‌های سرزمینی و ژئوپلیتیکی بررسی کرد. مجموعه این مزیت‌ها قشم را به یکی از مستعدترین مناطق خاورمیانه برای سرمایه‌گذاری، تولید و تجارت تبدیل کرده است. قشم از لحاظ موقعیت جغرافیایی در گلوگاه ارتباطی خلیج فارس با دریای عمان و اقیانوس هند قرار دارد؛ مسیری که سالانه بخش قابل توجهی از نفت و گاز جهان از آن عبور می‌کند. این موقعیت نه‌تنها ارزش ژئوپلیتیکی منطقه را بالا برده؛ بلکه باعث شده قشم در مسیر خطوط اصلی کشتیرانی شرق به غرب و شمال به جنوب قرار گیرد. دسترسی نزدیک به بازارهای بزرگ ایران، کشورهای خلیج فارس، شبه‌قاره هند، آسیای مرکزی و قفقاز نیز موجب شده که قشم به سکوی مناسبی برای تجارت منطقه‌ای تبدیل شود. وجود سواحل عمیق با امکان پهلوگیری کشتی‌های بزرگ، از جمله کشتی‌های فله‌بر و نفتکش‌های با ظرفیت بالا، امتیازی است که در میان جزایر ایرانی نظیر کیش با هنگام کمتر یافت می‌شود. برخورداری از بیش از ۲۶۰ کیلومتر ساحل، این ظرفیت را برای ایجاد بنادر متعدد، اسکله‌های سوخت‌رسانی، بارگیری و خدمات دریایی فراهم کرده است.

در حوزه انرژی، وجود میادین نفت و گاز همچون گورزین، هنگام و توسن، و همچنین ظرفیت ایجاد تأسیسات پتروشیمی، پالایشگاهی و پتروپالایشگاهی، قشم را به یکی از نقاط مهم صنایع انرژی کشور تبدیل کرده است. میدان گورزین به تنهایی توان تولید روزانه بیش از ۲۰۱ میلیون مترمکعب گاز را دارد. وجود میعانات گازی و نزدیکی به پالایشگاه‌های بندرعباس امکان انتقال، فرآوری و صادرات محصولات انرژی‌بر را تسهیل می‌کند. قرارگیری شهرک صنعتی کاوه در شمال جزیره و وجود اسکله حرا به‌عنوان یک بندر نفتی، بستر مناسبی برای صادرات محصولات پتروشیمی و مشتقات نفتی ایجاد کرده است. یکی دیگر از مزیت‌های برجسته قشم در حوزه انرژی، ظرفیت منحصربه‌فرد برای توسعه صنعت بانکرینگ (سوخت‌رسانی دریایی) است. به دلیل عبور سالانه هزاران کشتی از مسیرهای منتهی به تنگه هرمز، تقاضای بالایی برای سوخت‌رسانی، خدمات فنی و پشتیبانی وجود دارد. قشم به دلیل دسترسی نزدیک، هزینه عملیاتی پایین‌تر، عمق مناسب آب و موقعیت امن، می‌تواند رقیبی جدی برای مراکز چون فجیره امارات باشد. قوانین برنامه‌های توسعه پنجم، ششم و هفتم نیز دولت را مکلف کرده‌اند سهم ایران را از بازار بانکرینگ به‌طور چشمگیری افزایش دهد و در این میان، قشم یکی از مناسب‌ترین نقاط برای تحقق این هدف است.

در حوزه تجارت و لجستیک، قشم از مزایای قانونی منطقه آزاد نیز بهره‌مند است؛ از جمله معافیت‌های

گمرکی و مالیاتی، تسهیل واردات مواد اولیه، امکان صادرات مجدد، امکان ثبت شرکت و جذب سرمایه خارجی با فرایندهای ساده‌شده، و تسهیل گردش کالا. وجود بنادر متعددی مانند کاوه، بهمن، سوزا، لافت و سلخ موقعیت قشم را به عنوان یک هاب لجستیکی تقویت می‌کند. قرارگیری اسکله کاوه به عنوان یکی از عمیق‌ترین اسکله‌های کشور، امکان پهلوگیری کشتی‌های اقیانوس‌پیما را فراهم کرده و ظرفیت رقابت با بنادر بزرگ خلیج فارس را افزایش می‌دهد. همچنین موقعیت قشم به عنوان نقطه اتصال احتمالی پل خلیج فارس (اتصال بندر لافت به بندر پهل و سپس شبکه ریلی کشور) می‌تواند تحولات چشمگیری در افزایش جریان کالا و مسافر ایجاد کند. اجرای این طرح، نقش قشم را در کریدورهای بین‌المللی مثل کریدور شمال-جنوب و مسیرهای چین-اروپا تقویت خواهد کرد. در حوزه صنعت و معدن، قشم دارای معادن متنوعی از جمله نمک، سنگ گچ، خاک صنعتی، معدن خاک سرخ و منابع بی‌نظیر طبیعی است. وجود بزرگ‌ترین غار نمکی جهان یعنی غار نمکدان و ذخایر سنگین نمک خوراکی و صنعتی، مزیت کم‌نظیری برای توسعه صنایع معدنی و گردشگری زمین‌شناسی فراهم کرده است. شهرک‌های صنعتی قشم نیز برای استقرار صنایع پاک، صنایع شیلاتی، صنایع بسته‌بندی و صنایع دانش‌بنیان ظرفیت‌های مناسبی دارند. معافیت‌های سرمایه‌گذاری و آزادسازی قوانین کار و بیمه در منطقه آزاد نیز باعث شده که فعالیت صنعتی در قشم نسبت به سایر نقاط کشور هزینه کمتری داشته باشد.

در بخش گردشگری، قشم یکی از بی‌نظیرترین مقاصد اکوتوریسم ایران است. جنگل‌های حرا، دره ستارگان، تنگه چاهکوه، جزایر ناز، سواحل بکر جنوبی، غار نمکدان، دره تندیس‌ها و تنوع زیستی بالا، این جزیره را به یک مقصد جهانی تبدیل کرده است. ثبت جهانی ژئوپارک قشم نیز ارزش گردشگری علمی و طبیعی منطقه را افزایش داده است. نزدیکی قشم به دبی و عمان و امکان راه‌اندازی مسیرهای دریایی گردشگری میان این مقاصد، علاوه بر جذب توریست خارجی، زمینه رونق گردشگری دریامحور را فراهم می‌کند. توسعه زیرساخت‌های اقامتی مانند هتل‌ها، اقامتگاه‌های بوم‌گردی و مراکز تفریحی، می‌تواند این مزیت را چند برابر تغییر دهد. در حوزه شیلات، نزدیکی به منابع عظیم آبی، سواحل کم‌عمق مناسب برای پرورش ماهی در قفس، تولید میگو، صنایع تبدیلی و فرآوری آبیان، قشم را به قطبی برای شیلات جنوب کشور تبدیل کرده است. وجود نیروی کار بومی و دسترسی آسان به آب‌های آزاد و بازارهای صادراتی، این ظرفیت را بسیار تقویت کرده است. قشم همچنین قابلیت تبدیل شدن به مرکز نوآوری شیلات، با تکیه بر فناوری‌های نوین تولید، بسته‌بندی و صادرات محصولات دریایی را دارد. در حوزه فناوری و مالی نیز قشم ظرفیت خلق مزیت‌های جدید دارد. امکان ثبت شرکت‌های فناوری، دسترسی به زیرساخت‌های ارتباطی مطلوب، قوانین منعطف نسبت به سرزمین اصلی، امکان حضور شرکت‌های فین‌تک، از جمله فرصت‌هایی است که در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین ایجاد بورس انرژی، بورس کالا و مراکز مالی منطقه‌ای می‌تواند موقعیت قشم را در شبکه مالی بین‌المللی تقویت کند. از لحاظ عملکردی، گزارش‌های رسمی نشان می‌دهد طی سال‌های اخیر سرمایه‌گذاری، صادرات، حجم فعالیت واحدهای تولیدی و صنعتی و اشتغال در منطقه آزاد قشم رشد قابل توجهی داشته است. افزایش عملکرد اقتصادی به خصوص پس از توسعه اسکله‌ها و ایجاد ظرفیت‌های پتروشیمی و گردشگری، بیانگر تحقق بخشی از برنامه‌های توسعه‌ای

منطقه است. با این حال، برای شکوفایی کامل ظرفیت‌های قشم، لازم است موانع قانونی، ساختاری، مدیریتی و زیرساختی برطرف شود و زنجیره ارزش صنایع مختلف از انرژی تا گردشگری تکمیل گردد. در جمع‌بندی، منطقه آزاد قشم به دلیل موقعیت ممتاز ژئواستراتژیک، ظرفیت‌های عظیم انرژی، دسترسی به آب‌های عمیق، گستره ساحلی وسیع، منابع طبیعی و معدنی غنی، ظرفیت کم‌نظیر گردشگری، قابلیت بالای لجستیکی و مزیت‌های قانونی، یکی از ارزشمندترین دارایی‌های توسعه‌ای ایران محسوب می‌شود. ترکیب این مزیت‌ها قشم را به یکی از نقاط کلیدی اقتصاد دریامحور ایران و منطقه تبدیل می‌کند؛ نقطه‌ای که می‌تواند نقش محوری در راهبردهای توسعه ملی، افزایش سهم ایران از تجارت جهانی، تقویت امنیت انرژی و ایجاد اشتغال پایدار ایفا کند. با تکمیل زیرساخت‌ها، توسعه بنادر و اجرای سیاست‌های حمایتی هوشمندانه، قشم می‌تواند در دهه آینده به یکی از رقابتی‌ترین مراکز اقتصادی غرب آسیا تبدیل شود.

در ادامه برخی مزیت‌ها که برخی از آن در متن فوق نیز به آن‌ها اشاره شده است را به صورت عنوانی بیان می‌کنیم:

ردیف	حوزه مزیت	شرح مزیت
۱	موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک	قرارگیری در دهانه تنگه هرمز، نزدیکی به مسیرهای اصلی تجارت جهانی، امکان رقابت با بنادر مهم منطقه و تبدیل شدن به هاب منطقه‌ای حمل و نقل.
۲	عمق طبیعی بنادر	عمق ۲۰ تا ۴۰ متر در بنادر کاوه و سوزا؛ امکان پهلوگیری کشتی‌های بزرگ نفتی و فله‌بر بدون لایروبی.
۳	ظرفیت انرژی و نفت و گاز	وجود میادین گورزین، هنگام، توسن؛ قابلیت احداث پالایشگاه نفت سنگین و فوق‌سنگین، پتروشیمی و صنایع پایین‌دستی.
۴	بانکرینگ (سوخت‌رسانی دریایی)	مکان تبدیل قشم به رقیب فجیره به دلیل موقعیت، عمق آب، هزینه عملیات کمتر و عبور سالانه هزاران کشتی.
۵	ظرفیت گردشگری طبیعی	وجود جنگل‌های حرا، ژئوپارک جهانی قشم، دره ستارگان، چاهکوه، غار نمکدان، جزایر ناز، تنوع کم‌نظیر حیات وحش.
۶	گردشگری سلامت و آموزشی	جاذبیت برای گردشگری درمانی، امکان جذب دانشگاه‌های بین‌المللی، گردشگری علمی.
۷	ظرفیت شبیلات و آبریز پرووری	رورش ماهی در قفس، مزارع میگو، مراکز تکثیر لارو، امکان صادرات آبزیان، آب‌های مناسب برای تولید متراکم.
۸	لجستیک و کریدورهای تجاری	وجود اسکله‌های کاوه، بهمن، لافت، سوزا؛ امکان نقش آفرینی در کریدور شمال-جنوب؛ طرح پل خلیج فارس.
۹	تجارت و معافیت‌های قانونی	معافیت ۲۰ ساله مالیاتی، معافیت کامل گمرکی برای واردات مواد اولیه و ماشین‌آلات، جذب سرمایه خارجی.
۱۰	صنعت و تولید صادرات‌محور	اولویت توسعه صنایع صادراتی، پتروشیمی، بسته‌بندی، صنایع سبک و پاک و خوشه‌های صنعتی.
۱۱	معادن و قابلیت زمین‌شناسی	وجود نمک، گچ، خاک صنعتی، غار نمکدان؛ قابلیت صنایع معدنی و ژئوتوریسم.
۱۲	مالی، بانکی و رمزارز	ظرفیت ایجاد بانک آفشور، بورس بین‌الملل، فعالیت‌های فین‌تک، مراکز رمزارز و مزرعه ماینینگ با توجه به برق جزیره.
۱۳	نیروی کار بومی و فرهنگ تجارت‌محور	تجربه تاریخی قشم در تجارت دریایی، وجود جوامع محلی ماهر در شبیلات، حمل و نقل و گردشگری.

۱۴	فرصت سرمایه‌گذاری کلان	افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی در سال‌های اخیر مخصوصاً پس از توسعه اسکله نفتی کاوه.
۱۵	قابلیت توسعه شهرک‌های صنعتی	وجود شهرک‌های صنعتی، امکان توسعه صنایع دانش‌بنیان، مراکز نوآوری، صنایع دریایی و تعمیرات کشتی.
۱۶	ظرفیت حمل‌ونقل دریایی و مسافری	امکان توسعه خطوط مسافری ایران-عمان و ایران-امارات؛ توسعه گردشگری دریامحور.
۱۷	زیرساخت‌های ارتباطی در حال توسعه	طرح پل خلیج فارس، طرح توسعه فرودگاه، توسعه شبکه راه، طرح توسعه ICT
۱۸	توان صادرات محصولات پتروشیمی	نقش اسکله کاوه و اسکله‌های جنوبی در صادرات نفتا، هیدروکربن و تولیدات پتروشیمی.
۱۹	بازار گردشگران داخلی و خارجی	سالانه ۲ تا ۴ میلیون گردشگر؛ رشد اقامتگاه‌ها و ظرفیت تبدیل شدن به قطب گردشگری جنوب ایران.
۲۰	مزیت گستره سرزمینی	بزرگ‌ترین جزیره خلیج فارس با ۱۴۹۱ کیلومتر مربع؛ امکان استقرار صنایع بزرگ و بنادر عظیم.

دریافت سایر مکتوبات

«قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی» به عنوان یک مجموعه مردم نهاد مستقل، برآن شده است تا در مسیر مبارزه با مفاسد اقتصادی؛ با رویکردی پیشگیرانه فعالیت نماید و این مجموعه هدف خود را همسوسازی ظرفیت پژوهشگاه‌ها، رسانه‌ها و جریان‌های دانشجویی و صنفی و در یک کلام نخبگان جامعه قرار داده است تا مبدائی برای گفتمان سازی عالمانه در راستای ریشه کنی سرطان فساد اقتصادی از پیکر نظام مقدس اسلامی ایجاد گردد.

www.FesadSetiz.ir

 @fesadsetiiz

 @fesadsetiz_ir

تهران میدان انقلاب
خیابان کارگر شمالی
بن بست امین - پلاک ۱۰

۰۲۱-۶۶۴۰-۸۷۳۰

قرارگاه ملی مبارزه با مفاسد اقتصادی